

# **Fatální ekonomické omyly**

František Vilím

2009, 2015

## Obsah

Fatální ekonomické omyly.....	1
I.1 Úvod.....	3
I.2 Trh je anarchie a „stát“ jej musí regulovat.....	3
I.3 Společenská soutěž a konkurence.....	6
I.4 Náklady se automaticky promítají do ceny.....	7
I.5 Rovnost hodnot statků při směně.....	8
I.6 Neutralita peněz.....	9
I.7 Výše úroku jako nástroj státní politiky.....	10
I.8 Zlato v úloze peněz je přežitek.....	11
I.9 Záhadný zisk jako motivace jednání.....	11
I.10 Tvzení: „Ekonomiku táhne spotřeba spotřebitelů“ .....	12
I.11 HDP je měřítkem úspěchu.....	13
I.12 Problém obchodní bilance.....	13

## I.1 Úvod

Lidé již velmi dlouho ekonomicky jednají, neboť žijí ve světě nedostatku prostředků. Ale jejich úvahy o tomto jednání a jeho zákonitostech jsou dodnes zatíženy velkým neporozuměním a nepochopením. Hlavně proto, že vládnoucí třída, aniž by sama uměla vysvětlit zákonitosti ekonomického jednání, nemá zájem odhalit povahu ekonomického jednání kvůli svému vlastnímu prospěchu. Proto všechny oblasti, které řídí stát, jsou zahaleny různými recepty, návody a doporučení, které v delším období nemají šanci v praxi uspět. Tyto recepty často „vynalézány“ těmi nejnadanějšími lidmi, generacemi profesorů a „vědců“, zavádí do osnov všech škol. A za peníze budou mnozí při svém pochopitelném ekonomickém jednání dokazovat cokoli, co vládnoucí třída potřebuje. Pokud se někdo snaží řídit společnost ekonomicky jednajících lidí, musí selhat, když záměrně či nechtěně ignoruje imanentní zákonitosti ekonomického jednání. Jako lidé máme svobodu dělat cokoli. Tedy i ignorovat či neznat přírodní i společenské zákony. Ale nemáme svobodu si vybírat následky svého ignorantství či neznalosti.

Abych nemusel neustále formulovat odpovědi na neustálé omyly o ekonomickém jednání, pokusím se zde popsat, jak je možno vysvětlovat.

Omyly, které se identifikují zvláště obtížně, plynou z neznalosti principů ekonomie a práv a navíc jsou dnes součástí našeho předporozumění a to považujeme za „zřejmé“ a „vlastní“ a nepřemýšlíme o něm. Tyto omyly se týkají lidí a nikoliv fyzikálních objektů nemajících schopnost jednat proti imanentním zákonům svého prostředí a ty jsou pro potřebnou reflexi nejen nesmírně komplikované ale hlavně komplexní. Povaha problému ale není hlavní překážkou obtížného poznávání. Tou je hlavně naše motivace.

Díla o ekonomii, která napsali např. pánové

- Jacques Turgot,
- Destutt de Tracy,
- Jean-Baptiste Say,
- John Rae (1796 – 1872),
- Carl Menger,
- Eugen von Böhm-Bawerk,
- Philipp H. Wicksteed,
- Frank A. Fetter,
- Ludwig von Mises,
- Friedrich Hayek ,
- Henry Hazlitt a
- Murray N. Rothbard

asi nejsou běžnou četbou ani profesorů vyučující ekonomii a ani jejich studentů.

Politici se zřejmě také vůbec nevzdělávají mimo rámec toho, co jim neservíruje školství určené k tomu, aby tyto omyly dále šířilo a obhajovalo. Žel i novináři tyto omyly šíří a tak lze pochybovat o jejich nezávislosti na vládnoucí propagandě.

Hlavní vinu ale nenesou ani vládnoucí vrstvy a jejich úředníci, ani novináři, ale my všichni tím, že se sami nesnažíme tomu poctivě porozumět a pohrdáme vlastní svobodou a právem.

## I.2 Trh je anarchie a „stát“ jej musí regulovat

Předně, trh má svůj vnitřní řád, která není nadiktovaný konstruktivní myslí člověka (a tedy pouze legislativou), ale můžeme jej pouze objevovat v každodenní praxi. Má svůj řád, který pocítí každý, kdo na trh vstoupí.

Tržní řád je z pohledu analýzy výsledkem tří řádů nezávislých na lidské vůli: řádu osob, řádu lidského jednání a řádu norem a pravidel. Profesor práv Frank van Dun popisuje zákon jako řád osob, který je odlišný od řádu norem a pravidel, které popisují profesori např. H. Kelsen a H. L. A Hart a je také odlišný od řádu jednání, které popisuje např. Ludwig von Mises, profesor Fridrich von Hayek a právník Bruno Leoni.

Nelze jen tak zaměňovat osoby, normy a pravidla a jednání a vytvářet řád bez ohledu na tyto okolnosti naší situace. Legislativa jako taková se týká jen řádu norem a pravidel a nemůže být ve shodě s řádem osob i lidského jednání. Tvrdit, že zákonem je produkt legislativy, je důsledkem zaměnění mírové společnosti spolupracujících lidí se státní organizací, kde vládne suverén.

Pokud lidé chtějí spolu žít a prosperovat čili dosahovat co nejvíce štěstí, pak se musí podřít řádu mezi osobami navzájem a neúprosnou vzácnost prostředků řešit pouze tím, že přijmou i řád lidského jednání. Pro dosažení lidské společnosti musí být život lidí sladěn ve shodě s těmito společenskými řády.

Začneme tedy otázkou vzniku ceny, kterou, jak si ukážeme, nevzniká nařizováním a určováním z pozice řádu norem a pravidel – legislativou či vydáváním směrnic, nařízení a cenových výměrů.

Všechny „faktory“ – dějinné, politické a přírodní události, které způsobují větší či menší vzácnost ekonomických statků určují s ohledem na naše potřeby jejich cenu, protože mění nabídku či poptávku skrze subjektivní přání jednotlivců. Všechny ceny v daném okamžiku určují stav trhu. Cena je směnný poměr uskutečněný mezi svobodnými jednotlivci většinou vyjádřený pomocí nějakého statku nazývaného penězi, který je určen hlavně pro směnu. Trh je úžasný společenský proces, který umí změny stavu trhu nejlépe vyřešit. A ten účastník na trhu, který umí tyto události lépe odhadnout a je připraven sloužit lépe zákazníkům, je zákazníky odměněn ziskem. To je silná motivace snažit se rozumět budoucímu přání spotřebitelů a naplnit jejich přání. O zisku více v bodu 8)

Jak to funguje? Vzroste vzácnost spotřebního statku  $SP_1$  při stejné poptávce. Tedy vzroste cena tím, že ho budou poptávat lidé, kteří statek  $SP_1$  naléhavěji potřebují než ostatní a přeplatí všechny ostatní. Lidé si často myslí, že by „morální“ dodavatel neměl přesto zvyšovat cenu např. „základních životních potřeb“. Ale jednající a tedy nutně vždy spekulující lidé statek  $SP_1$  stejně přesunou k lidem s největší potřebou získat ho. Tedy „morální“ podnikatel předá část svého zisku jiným a ohrozí vlastní produkci statku  $SP_1$  kvůli nedostatku úspor. Chudým se nakonec stejně nepomůže. Statek  $SP_1$  nakonec vždy skončí u toho, kdo ho nejvíce potřebuje a navíc „morální“ podnikatel nebude mít dost prostředků, aby svou službu mohl zlepšovat. Názorně to můžeme vidět za mnohých komentářů v našich médiích při mezinárodních utkání fotbalu či hokeje. Prodejce vstupenek neodhadne cenu a nutně to přiláká spekulanty, kteří skoupí nebo jinak získají více lístků a přeprodávají je draž. Tedy díky špatnému odhadu získají od nejchytivějších zájemců odměnu za pomoc při shánění vstupenky. Kdo trátí? Oficiální prodejce. Ale proč? Pro svůj špatný odhad. Nyní se to řeší „honěním“ neoficiálních prodejců z daní placenou policií za asistence novinářů. Místo toho by oficiální provozovatel měl okamžitě najmout nejlepší dealery a nabídnou jim práci při tvorbě cen vstupenek. Bylo by to levnější a zisk a z toho by něco měl i sportovní průmysl. Lepší ceny by odradili další potencionální překupníky.

Vzácnost statku se neodstraní „morálními“ přáními, ale pouze produkcí, do které patří i vývoj, reklama, servis a distribuce. Zisky dodavatelů statku  $SP_1$  a jejich subdodavatelů vzrostou tak, že

přilákají další investory. To vede k větší poptávce po potřebných výrobních prostředcích včetně práce nutných k produkci statku  $SP_1$ . Tyto výrobní prostředky se zdražují, protože výrobci statku  $SP_1$  ostatní výrobce přeplatí a to způsobuje, že výrobcům jiných spotřebních statků  $SP_{2..k}$ , kterým se zvyšují náklady a zároveň jim klesají příjmy a zisky, protože spotřebitelé dávají více na získání  $SP_1$ . Cena statku  $SP_1$  se s jeho výrobou a zvyšující se zásobou snižuje. Zákon mezního užítku toto vysvětluje až na úroveň jednotlivců. Zisky z výroby statku  $SP_1$  klesají, až dosáhnou nějaké hodnoty, kdy už investory neláká investovat do výroby statku  $SP_1$ . Jejich úspory jsou k dispozici pro řešení další nejnaléhavější potřeby lidí ve společnosti. Vše se děje mírovými společenskými prostředky optimálněji pro všechny spolupracující zúčastněné. Je jasné za předpokladu, že se nemění poptávka po penězích ani jejich nabídka, že pokud lidé utratí více peněz za statek  $SP_1$ , nemohou současně utrácet za ostatní statky a jejich cena proto musí klesat.

Běda ale, když vláda podporována „lidem“ začne do každého tohoto kroku zasahovat a vysílat lidem falešné signály o vzácnosti různých statků. Pro jednoduchost budeme uvažovat, že začne regulovat cenu pouze statku  $SP_1$  směrem dolů. Tím odláká investory od produkce tohoto statku a zároveň „podfinancuje“ výrobu  $SP_1$  tím, že producentům klesnou zisky a nemají už ani na údržbu továren. Disproporce na trhu se zvětšuje. Pokud lidé nejsou dostatečně svobodní, aby problém řešili v této fázi již dosti bolestným způsobem nalézáním nového stavu trhu, tak mohou nastávat téměř současně různé jevy, které mohou být nakonec pro danou civilizaci fatální (historie nám popisuje celou plejádu různých jevů, když se hroutí společnost a civilizace z důvodů, kdy společenské jednání byl z různých důvodů omezeno vládami). Např.:

- Lidé na tento „levný“ statek začínají stát fronty, což je vlastně taky jistý náklad, který se musí při jednání zohledňovat.
- Cena je vyhánění do ulic na bezhlavé nákupy. Ale pulty se rychle vyprazdňují. To dobře známe z let 1939 až 1987 a často zapomínáme vzpomínat na stav trhu v letech 1914 až 1918. Stačí prozkoumat ceny, které vyžaduje stát a ceny na „černém“ trhu. Trh je tak dokonalý společenský proces pro řešení nouze, že žádnému diktátoru se jej nepodařilo zničit.
- Vláda po celou dobu své činnosti používá další trik s podvodem v oblasti peněz. Dotace výrobu  $SP_1$  z peněz odebraných od jiných a hůře z nově, jen kvůli tomu, emitovaných fiat peněz. Nyní už regulace ceny způsobila více problémů než očekávaného užítku, které se navzájem proplétají v turbulencích, kdy nikdo už nezjistí co je příčinou a co následek.
- A anarchie plánovité výroby propuká jakoby navzdory všech vládních opatření. Zdaněním a hlavně podporou úvěrové expanze a následnou dotací výroby vláda způsobuje další disproporce výroby. A začíná reglementace ve všech oblastech ekonomie. Svoboda jednotlivců zaniká a zůstává chudé a plánovité hospodářství izolované od ostatních ekonomických společenství jako v pasti.
- K tomu všemu začne pomocí celníků poškozovat nejen své sousedy, ale i vlastní občany. Nenávist mezi lidmi a národy nutně postupně vzrůstá. Hrozí světová válka, neboť lidé přestávají na sobě záviset na základě společenských smluv a mohou i zabíjet své „původce“ chudoby, své bývalé dodavatele, které už na nic nepotřebuje či mu dokonce „škodí“ konkurencí.
- Navíc se v jakékoliv fázi této destrukce postupně či náhle zhroutí důležitý měnový systém neustále ovlivňovanými speciálními státními institucemi v okamžiku, kdy lidé pochopí, že vláda zničila i jejich peníze a úspory. Projevuje se to také „útekem k reálným statkům“, kdy se nakupuje cokoli, co zbylo na trhu k prodeji. Společnost je na hraně zhroucení ze stavu společenské soutěže dle práva do stavu biologické soutěže, kdy je nutno přežít v boji s ostatními a není možno problémy řešit právně. Vláda své otroky či nevolníky již neuživí a část či dokonce většinu pomocí nějaké vhodně otrlé a demagogické osoby zlikviduje sama.

- Tato poslední fáze vlády, pokud bude celosvětově rozšířená, povede k tomu, že lidé budou skupinkami lidí potulující se zničenou krajinou. A začalo to jen „malou a správnou“ regulací výroby výrobku  $SP_1$  většinou pro „sociálně slabé“.
- Celý proces pádu civilizace se urychluje tím, že vláda, která vidí problémy, neodstraní původní problém, ale snaží se podobně řešit další problémy navzdory tomu, že historie je může poučit, že tak jak to dělají, nepomůže. Např. zmrazí vklady obyvatel, provede měnovou reformu, omezí směny vlastní měny za cizí, znárodní zlato, zavede přidělový systém, začne zbrojit a realizovat různé „hladové“ zdi atd. O tom je systematicky pojednáno v knize [Rothbard, 2005a]. Vláda je obrazně vlastně skupina „pilotů“, kteří převzali bez zaučení letící letadlo a snaží se přistát za nepříznivých povětrnostních podmínek, kdy navíc nefungují žádné letové systémy a indikátory, kterými by měli být právě ceny objevované lidmi po staletí. Ztráta informace o stavu trhu vždy vede k chudobě a společenské katastrofě.

Krásný stručný popis fungování trhu jsem našel v knize [Mises, 2002], str. 60. Ve zkratce obsahuje vše důležité pro dobrou znalost ekonomie, kterou by měl znát každý, kdo chce využívat trh jako výborný prostředek pro řešení svých vlastních problémů. V překladu zní takto:

*Na celý trh výrobních faktorů a práce můžeme nahlížet jako na veřejnou dražbu. Podnikatele jsou nabízejícími. Nejvyšší nabídky jsou omezeny cenami, u nichž očekávají, že je spotřebitelé budou ochotni za výrobky zaplatit. Spolunabízející soupeří s těmi, jež musí přelicitovat, jestliže nechtějí odejít s prázdnými rukama, jsou ve stejné situaci. Všichni tito nabízející jednají jako zástupci spotřebitelů. Každý z nich ale reprezentuje odlišný aspekt spotřebitelských potřeb, buď nějaký výrobek, nebo určitý způsob výroby stejné komodity. Konkurence mezi různými podnikateli je v podstatě soutěž mezi různými možnostmi, které jedincům slouží ke zvýšení jejich uspokojení. To se děje prostřednictvím získávání spotřebních statků. Rozhodnutí určitého člověka o koupi ledničky a o odložení nákupu nového auta je určujícím faktorem při formování cen automobilů a ledniček. Konkurence mezi podnikateli odráží tyto ceny spotřebního zboží při tvorbě cen výrobních faktorů. Různé potřeby jedince, které jsou mezi sebou z důvodu nevyhnutelné vzácnosti výrobních faktorů v rozporu, jsou reprezentovány na trhu různými soutěžícími podnikateli. Tato skutečnost má za následek vznik cen faktorů, které činí ekonomickou kalkulaci nejenom proveditelnou, ale i nezbytnou. Podnikatelé, kteří nekalkulují nebo neberou výsledky kalkulace v úvahu, by velmi brzo zbankrotovali a ze své manažerské funkce by byli odstraněni.*

### 1.3 Společenská soutěž a konkurence

Jak je to s teorií o monopolech a nutnosti státem regulovat hospodářskou soutěž?

Soutěž dodavatelů a tedy konkurence může být jen na svobodném trhu. I kdyby byl dodavatel statku  $S_1$  jen jeden na světě, nelze mluvit o monopolu, pokud není nikomu bráněno vstoupit na trh. To, že nefunguje konkurence a nesnižuje ceny, může tvrdit jen úředník či nepřítel kapitalismu, který se nikdy v životě nesnažil získat zákazníka k dobrovolné koupi svého zboží, anebo ekonomický diletant. A navíc na svobodném trhu bez hranic cel a regulací a bez svévolné manipulace s penězi by se ceny vyrovnaly jednáním spekulujících jednotlivců v prostoru s tím, že by se projevil rozdíl cen jen v důsledku dopravy a rozdílného hodnocení lidí v dané oblasti a také v čase díky úrokové míře způsobená časovými preferencemi jednotlivců zohledňující podnikatelská rizika.

Antimonopolní zákony jen ničí inovační „monopoly“, ale skutečné, ty státem chráněné a privilegované, nechává být. Jen někdy se „inkvizitoři“ tohoto zákona spletou a „potrestají“ státní či polostátní podnik, neboť úředníci úřadu pro hospodářskou soutěž (nesmyslný název pro nesmyslný úřad) nic nechápu, protože žijí ve svých teoriích o monopolu. Vlastně ničí inovace a objevování

rozsahu výroby a tím opět ochuzují lidi a dělají z nich „sociální případy“, kterým horlivě pomáhají jejich kolegové z příslušného ministerstva (spolu se snižováním kupní síly, nepřiměřeným zdaněním, proclíváním zboží apod.).

Hlavní je vědět a chápat, že monopoly nevzniknou tam, kde je volný vstup všech do všech odvětví hospodářství. Jinak vznikají skutečné škodlivé monopoly jako výsledek státních privilegií v neprosperech většiny obyvatel – spotřebitelů. Teorie dokonalé konkurence je velký omyl. Vychází z nereálných předpokladů jako nekonečné velký počet dodavatelů a odběratelů, předběžná znalost optimální a efektivní technologie, standardizované produkty či lidí dokonale ekonomicky myslící, kteří dokonce ví, co neznají a ví jaké náklady je třeba i na odstranění této neznalosti.

Kartely, které neschválí zákazníci, se brzy rozpadají (každý člen jak uvidí ziskovější příležitost, kartel opustí) a přítomnost trvalých kartelů dokazuje to, že objevily nejlepší a požadovaný poměr mezi diferenciací a homogenizací ekonomických statků – služeb. Z hlediska jednotlivců je nalezeno optimální řešení mezi růzností a jednotou. Technické normy, měna a různá pravidla musí být objevena svobodnými účastníky a nikoliv nařízením někoho, kdo si jen myslí, co je optimální. Určitě různé služby mají různé požadavky na optimální rozsah a homogenitu. Proč by se tyto optimální oblasti pro produkci různých statků měly shodovat zrovna s územím jednotlivých států? To jsou důvody, proč oprávněně pochybovat a zavádění různých harmonizací na úrovni jednotlivého státu či superstátu jako EU či dokonce celosvětově.

Často lidé namítají tímto: „*a co když někdo ovládne celý obor či vše na celém světě i když bude „přirozeným monopolistou, který nebude mít moc státu (jak by řekli staří Římané „impérium“)?*“ Je tento stav ale reálný? Zákon mezního užitku i zákony výnosů vždy omezují velikost podniku.

Navíc mu přestane fungovat. Pokud přestane plnit vůli svých zákazníků a dokonce je bude ohrožovat na životech, tak se může stát cokoliv. V demokraciích by ho asi nejdříve znárodnili a potom zprivatizovali. Navíc by nepřiměřeně ovlivňoval stav trhu, pokud by omezoval výrobu a tím zdražoval. Také by takovému monopolistovi přestala fungovat ekonomická kalkulace a tím by časem měl problémy, i kdyby byl poctivý a neomezoval záměrně výroby kvůli zisku z monopolu. Bez státní moci by neměl šanci zabránit konkurentů chtivých utržit zisk napravením této situace. Můžeme se bát jedině socialismu či jiný diktátorský režim. To je skutečný monopol skoro všeho. V něm je možno nechat lidi umírat i hladu. Ale tyto systémy mají nutně problémy s ekonomikou stejně jako by měl údajný přirozený monopolista, který se vzepřel svým zákazníkům.

## 1.4 Náklady se automaticky promítají do ceny

Další mylná představa je, že ceny jsou určovány náklady. Náklady se chápou jako něco objektivního. Cena je určena nabídkou a poptávkou. Pokud se nemění ani nabídka a a poptávka, tak např. změna DPH či jakékoliv břímě, které někdo nařídí výrobcí bez ohledu na vlastní přání zákazníků, těžko prosadí přímo změny ceny. Ztrátu zvýšených nákladů nese dodavatel služby, který postupně omezí produkci a tím srovná nabídku a poptávku. Statek se stal skutečně dražší ale nikoliv přímým započítáním daně do ceny ale snížením produkce a je to jen další útok na úspory, prosperitu společnosti a celé civilizace ze strany státu a pomýleného obyvatelstva. Někteří lidé platí daně, aby mnohé věci měli dražší.

Je možné promyslet, že všechny daně jsou nakonec útokem na produkci. Smysluplně investovat nemůže stát ale jen jednotlivec. Stát jen spotřebovává bez ohledu zda „efektivně“ či „neefektivně“ produkuje nějaké statky či služby.

Náklady jsou subjektivní, protože vždy jen jednotlivec může hodnotit, co obětuje, aby získal něco, co ho učiní šťastnějším. V obecném smyslu je nákladem rozhodnutí realizovat dosažení naléhavějšího cíle dle důležitosti  $C_1, C_2, \dots, C_{n-1}$  vzdání se cíle  $C_n$ , který už nemůžeme uskutečnit proto, že

realizujeme cíle  $C_1$  až  $C_{n-1}$ . Nákladem rozhodnutí dosáhnout cíle  $C_1$  je první nejdůležitější cíl neuskutečněný kvůli realizaci  $C_1$ , jehož náklady sledujeme. Subjektivní ztrátou je, když se snažíme dosáhnout cíle  $C_2$  před  $C_1$ . Jednáním jsme se dostaly do horší situace než před jednáním. Náklad byl větší než subjektivní zisk. Náklad je vždy subjektivní.

Jak to vypadá v praxi? Proč může být dražší zboží na Václavském náměstí v Praze než „stejně“ zboží např. v Plzni či v Liberci? Protože jsou větší náklady? Vůbec nikoliv takto přímočaře. Proč by tam jinak prodavači prodávali? Je to úplně opačně, než jak se tvrdí. Hodnocení finálního – spotřebního – statku se imputuje přes ceny do hodnocení výrobních prostředků. Jinak obrátíme smysl jednání. Produkovali bychom nikoliv pro uspokojení našich potřeb, ale pro samotnou produkci. A tak to není. Náklady na Václavském náměstí v Praze se zvyšují tak dlouho až se zisky obchodníka vyrovnají se zisky v ostatních odvětví hospodářství. Podobně je to s cenou pozemků např. ve vinařských oblastech s různě hodnoceným vínem. Dražší víno není dražší kvůli drahým pozemkům, ale kvůli touze chtivějších zákazníků přeplatit své konkurenty – víno je hodnoceno spotřebiteli výše bez ohledu na cenu půdy. Ale cena půdy v dané oblasti se odvíjí od poptávky po žádaném víně s určitou značkou. Příkladem bychom našli velmi mnoho, všude, kde lidé směňují své zboží a služby. Hodnocení cíle  $C_n$  jednotlivce, který má své místo na jeho hodnotové škále, se promítá – imputuje – do hodnocení prostředků nutných k dosažení. Proces směny trhu postupně při ustáleném stavu vede ke stejné ziskovosti různých činností. Podnikatelům zisky postupně klesají k nule kvůli stoupajícím nákladům, takže jedinému, komu se zvedají příjmy, jsou zaměstnanci a majitelé původních přírodních prostředků (např. prostoru na Václavském náměstí). Nesmíme zapomenout, že ale majitelé pozemků mají velký zisk jen tehdy, pokud koupí pozemek v době, kdy málo vynáší a potom začne po něm poptávka. Pokud ale kupuje pozemek už drahý díky poskytované službě, dosahuje obvyklého zisku jako při jiné činnosti. Investoři toto dobře znají.

Otázka vzniku cen je pro ekonomii jako vědy klíčová otázka. Je to prubířský kámen cele teoretické ekonomie. Moderní teorie hodnoty a cen dovršená v „*Lidském jednání*“ od Ludwiga von Misesa ukazuje, jak volby jednotlivců, to že dávají přednost některým věcem a jiné věci odsouvají stranou, mají v oblasti meziosobní směny za následek vznik tržních cen.

V díle „*Lidské jednání*“ Mises napsal:

*„Opakování jednotlivých aktů směny vytváří ve společnosti založené na soukromém vlastnictví krok za krokem trh spolu s rozvojem dělby práce. Jak se postupně stává pravidlem vyrábět pro spotřebu jiných lidí, musí členové společnosti prodávat a kupovat. Mnohonásobně opakovaná realizace směny a nárůst počtu lidí, kteří požadují tytéž statky, zužují rozpětí mezi hodnocením stranami těchto obchodů. Dělitelnost peněz, která je pro všechny praktické účely neomezená, umožňuje stanovit ve více přesně směnné poměry. Směnnými poměry jsou nyní zpravidla peněžní ceny. Jsou stanoveny v mimořádně úzkých hranicích: na jedné straně hodnocení mezním kupcem a těmi mezními nabízejícími, kteří se zdrží prodeje, a na druhé straně hodnocení mezním prodávajícím a těmi mezními potencionálními kupci, kteří se zdrží nákupu.“*

## 1.5 Rovnost hodnot statků při směně

Závažný omyl, který je zatvrzele ekonomy přímo či nepřímo zastáván, je v předpokladu, že při směně její účastníci směnili ekonomické statky stejné hodnoty. Z tohoto překladu vycházejí i pokusy o zavádění matematických rovnic do ekonomické vědy. Jelikož je ale hodnocení prostředků všech lidí subjektivní, nelze z vnějšího pohledu určit žádnou rovnost či nerovnost hodnot. Člověk hodnotí prostředek, který chce použít pro odstranění své nespokojenosti, podle toho, jak tento prostředek přispívá k dosažení spokojenosti. Když něco získá, použije to pro vyřešení nejnaléhavější ne-



spokojenosti či potřeby. Když se něčeho vzdává, vzdá se toho, co potřebuje na nejméně naléhavou potřebu. A toto se při směně projeví tím, že každý směňuje prostředek A s nižší hodnotou za prostředek B s vyšší hodnotou a musí najít partnera směny, který tyto prostředky hodnotí opačně, tedy A hodnotí výše než prostředek B. Pokud toto nenastane, směna se neprovede, neboť oba dva jsou svobodní a nikdo z nich nemůže být nucen násilím ke směně. Potom už jen závisí, za jakého poměru – ceně – směnu provedou. A tento poměr se po směně stane historickým faktem. O tom, že dva lidé v dané chvíli hodnotili každý zvlášť užitek statků A a B a v nějakém poměru je směnili.

Nesmí nás mást role peněz v této transakci. Jsou „jen“ dalším prostředkem C, který díky své lepší směnitelnosti ulehčí či vůbec umožní směnu. Peníze nejsou nic záhadného, co musí politici regulovat a násilně přivlastňovat si pod záminkou, že nikdo jiný s nimi neumí lépe zacházet. Jednotlivec s ním zachází stejně jako s prostředky A a B co se týče hodnocení a tedy je po nich poptávka a jejich nabídka. Nesmíme nikdy zapomenout, že při peněžní směně nakonec nešlo o peníze C, ale o A a B a účastníci jen navíc musí hodnotit i C vůči A i B. A pokud neznají poměry mezi A a C a B a C z předchozích uskutečněných směn, pak prostředek C ke směně nepoužijí. V každém případě pro ně taky platí, že nesměňují prostředky, jež hodnotím stejně.

Pokud prostředky A a B hodnotím stejně, nebudu je směňovat i kvůli transakčním nákladům na směnu. Můj stav po směně je po takovéto směně horší než před směnou. Utrpěl bych ztrátu.

Proto každý, kdo má tendenci hodnotit bohatství národa, třídy apod. a počítá HDP, vychází z mylného názoru, že to, co sčítá v cenách je něco objektivně stejného a počítatelného. Ale jelikož záleží na hodnocení každého jednotlivce, tato čísla jsou nesmyslná. Makroekonomie jako „věda“ je nesmysl i z tohoto pohledu. Pracuje s „makroagregáty“ a nebere zřetel na „mikroekonomické“ důsledky.

Pracuje s rovnicemi, kde jsou nerovnosti. Pracuje s nějakou rovnováhou, ale ta v ekonomickém systému není. Nevysvětluje, je se ekonomický systém vůbec do takové rovnováhy dostane.

## 1.6 Neutralita peněz

Peníze jsou neutrální v tom smyslu, že při změně množství peněz z  $M_1$  na  $M_2$  se okamžitě změní ceny statků v poměru  $M_2/M_1$ . Ale tak to není. Peníze jsou vždy vlastněny jednotlivci, a pokud někdo zvětší výrobu peněz a dodávat jí na trhu, pak se všechny směnné poměry mění od jednotlivé směny k další v čase a směnné poměry mezi různými statky se nepředvídatelně mění. Jisté je jen to, že poměr bohatství ve společnosti nebude takový, jaký byl před změnou (i jednorázovou) množství peněz. Totéž podobně s jinými důsledky, se stane, pokud někdo své peníze začne ničit.

Pokud vláda s monopolem na emisi tvrdí, že se nic neděje negativního, když „tiskne“ peníze, tak lže, i když „vědecky“, pomocí chybného tvrzení o neutralitě peněz. Stejně důvody má padělatel pro padělání peněz. Dokud mu lidé věří, že jsou to „pravé“ peníze, pak má úžasné zisky. Na rozdíl od lidí kolem centrální banky mu ale hrozilo kvůli zlobě lidí platící penězi ve středověku usmažení v oleji a dnes těžký trestní postih, hlavně protože zastupitelé státu nenávidí konkurenci – ochrana lidí před podvodny je pro stát vždy druhořadá.

Stát pomocí „nezávislé“ (nezávislé hlavně od potřeb lidí, společenských zákonů a mimo spravedlnost a zodpovědnost) centrální banky jen skrytě zdaňuje své nechápavé nevolníky ve svůj prospěch. Objevuje se velice „tajemné“ jevy – „inlace“ a „deflace“ – na které politici a jim příslušující novináři svedou různé zdražování či zlevňování např. potravin a benzínu. Dokonce tvrdí těžko uvěřitelnou věc a to, že zdražování alkoholu apod. způsobuje inflaci. Dokonce stateční bojovníci proti „deflaci“ velebí zdražování např. benzínu a chleba jako záchranu celého lidstva. Přitom je to často „jen“ řízené a státem kontrolovaná změna kupní síly – „ceny“ – peněz, která je způsobena rychlou změnou zásoby peněz a to je dílo centrálních bank s monopolem na emisi plati-

del. Centrální banky koordinují všechny banky, aby mohly provádět úvěrovou expanzi ve prospěch bank a státu.

Bez koordinace bank státní či soukromou centrální bankou či bankami a legislativou vynucenou státní mocí dle přání Karla Marxe v svém „Komunistickém manifestu“ by nemohla být dlouhodobě prováděná úvěrová expanze. Důvodem je, že nepoctivé banky by rychleji ztrácely své zákazníky, jakmile poznají co se jim děje s penězi. Marx se v zásadních věcech mýlil, ale intuice mu napověděla, že kontrola bank povede nejjistěji k „socialismu“ ve společnosti, kde je ještě prostor trhu a svobody podnikání nějak víceméně chráněn. V tom se nemýlil. Kdo kontroluje mocensky mimo společenské smlouvy měnový systém, ovládá přímo či nepřímo vše. Je to jistě „pán prstenů moci“, který svého nositele nakonec zbaví vší lidskosti, vše znetvoří a celou společnost i sám sebe zničí. Následky úvěrové expanze a úspor, tvořených hlavně *fiat penězi* a nikoliv reálnými úsporami, vidíme stále jasněji, aniž tomu „oficiálně“ rozumíme. V těchto systémech centrální banka skrytě nahrazuje bývalé socialistické plánovací úřady.

Dle římského práva se jedná o padělání peněz ze strany státu a defraudaci vkladů na běžných účtech ze strany bank. Běžný účet v bance by dle smlouvy měl být *depozitum*, za které se tedy samozřejmě platí poplatky a nevyplácí se žádné úroky. *Depozitum*, za které se neplatí poplatek ale vyplácí úrok je neplatná smlouva a poctivý depozitář jí normálně nemůže splnit. Dnešní smlouva o oběžném účtu není ani odvážnou smlouva. Banka nemá napsáno ve smlouvě, že někdy nám z našeho účtu nemusí vyplatit nic, protože záleží na štěstí. Tyto a podobné podezřelé finanční i „pojišťovací“ produkty způsobují hospodářské problémy, neboť narušují koordinaci velkého množství lidí. Představte si, že dám na účet 100 tisíc a banka z toho půjčí 80 tisíc někomu jinému na jeho účet. Já se chovám jako bych měl kdykoliv 100 tisíc a on jako by měl 80 tisíc. Pomineme nyní, že banka z jeho 80 tisíc půjčí další osobě 64 tisíc atd. a že tedy situace je ještě horší. Tedy dva lidi jednájí jako by měli 180 tisíc a poptávají zboží, kterého ale zázrakem nepřibýlo o 80 procent. Tedy naše soutěž na trhu zvedne cenu. Tomu se potom zase říká „inlace“ a přidávají se k tomu různé ekonomické báchorky jako její vysvětlení a dokonce „jí“ „krotit“ dobře placená instituce dle návodu Marxe, která je za ní nakonec odpovědná. Svým chováním systémově mateme investory, kteří si myslí, že máme oba na úsporách 180 tisíc, a začínají stavět nové byty a automobily. Poškozen jsem tím hlavně já, ale i ten druhý je analogicky poškozován také. Poškozování jsou i nebankovní investoři, banky si ztráty zahojí státní podporou a zisky z takto prováděné úvěrové expanze. Kdyby se jednalo oficiálně o mou půjčku, aby to bylo právně v pořádku, tak by to bylo něco jiného. Choval bych se jako bych měl k dispozici jen 20 tisíc a vše by bylo i z ekonomického pohledu v pořádku. Jediný, kdo tedy bohatne na tomto doslova podvodu je banka a stát, který to řídí, aspoň do té doby, než se trh pokusí tento stav zachránit bolestným způsobem, kterému se neříká kupodivu ozdravení ekonomiky ale „krize kapitalismu“. Jak důmyslně vymyšleno a kolik lidí tomuto bankovnímu systému věří a chce lepší socialismus a větší státní „dozor“ a regulace.

## 1.7 Výše úroku jako nástroj státní politiky

Důležité jsou při jednání *časově preference* každého člověka, které zohledňuje na škále hodnocení prostředků k dosažení svých cílů. To znamená, že **jednající člověk vždy hodnotí současné statky více než statky ve vzdálenější budoucnosti**. Jinými slovy je prostě netrpělivý. Podíl tohoto hodnocení s ohledem na čas určuje **čistou úrokovou míru** jednotlivce. Tato míra nemůže být záporná. Jinak by nám doma např. v lednici shnilo vždy všechno jídlo a my umřeli hladem, neboť bychom si budoucích statků cenili stále více než současných a odkládali jejich spotřebu. U každého člověka je tato úroková míra individuální a také se mění v čase dle situace. Právě tato subjektivní míra určuje tržní úrokovou míru spolu s hodnocením podnikatelského rizika a hlavně určuje, zda spořit a jak či

vůbec utrácet za spotřebu. Určuje to, jestli člověk bude investovat do budoucích – kapitálových – statků jako jsou stroje, továrny a polotovary či vyplácení mezd zaměstnancům. Anebo jestli bude a jak spotřebovávat své úspory.

Čistá úroková míra určuje i velikost tržní úrokové míry na úvěrovém trhu a žádné centrální banky svou manipulací s množstvím peněz moc nezmohou s její velikostí. Ale naruší ekonomickou kalkulaci podnikatelů a navodí falešný dojem, že lidé mají hodně úspor a dnešní investice bude časem zisková. To se ale ukáže jako omyl a vznikne nechvalně známý hospodářský cyklus neprávem připisovaný tržnímu hospodářství. Manipulace s úrokem je vlastně další snaha falšování cenových signálů pro lidské jednání.

Úroková míra je jediný nástroj jednajících lidí umožňující plánovat investice do kapitálových statků v čase. Všeobecný hospodářský pokles, který není důsledkem volby většiny lidí, není nevyhnutelný z principu, ale vždy je důsledkem manipulace státu s tržní úrokovou mírou. Samozřejmě všeobecný hospodářský pokles může nastat, pokud se lidé rozhodnou nebojovat se svým nedostatkem a začnou jinak hodnotit budoucí statky, anebo se stane nějaká vnější „přírodní“ událost, která způsobí změnu hodnocení budoucích statků vůči současným. Např. morová rána, válka.

Málokdo ale tuší, že jev úroku se hlavně projevuje při výrobě kapitálových statků. Zde se jedná o mnohem větší částky peněz, než na finančním trhu. Čistá úroková míra má na nenarušovaném trhu tendenci se vyrovnat jak na trhu kapitálových statků, tak na finančním trhu. Skutečný úrok na finančním trhu samozřejmě zohledňuje podnikatelská rizika. Na kapitálovém trhu úrok určuje cenu výrobních prostředků, která je diskontem ceny mezního produktu příslušného kapitálového statku. I mzdy zaměstnanců jsou tímto dotčeny. Je to tím, že kapitálový statek i nakupovaná pracovní síla je vlastně budoucí statek, spotřební zboží, zatím nebyl vyroben. A při lidském jednání jde nakonec o spotřebu ukojenou současnými ekonomickými statky.

## 1.8 Zlato v úloze peněz je přežitek

„Zlatý fetiš“ je ne náhodou považován za dobré tzv. komoditní peníze. **Peníze jsou prostředkem směny**, a co lidé použijí jako prostředek směny, závisí jen na nich. Aby daná komodita byla poptávána pro nepřímou směnu, musí mít mimo fyzikálních vlastností dvě důležité z hlediska jednání lidí.

Než se začne nějaký statek používat jako peníze, musí být lidmi hodnocen pro jiný užitek. A jeho množství se musí měnit v čase velice pomalu. První vlastnost je důležitá pro vlastní počátek používání peněz. Druhá vlastnost je důležitá pro dobrou koordinaci jednání lidí v čase. Peníze nejsou určeny pro spotřebu ale pro směny, takže se opotřebovávají nepatrně. Zlato těmto požadavkům vyhovuje dobře. Ale zřejmě by nebylo jediný. V historii se ustálilo používání zlata spolu se stříbrem. Tento stav byl ale vládami zničen stanovením pevného kurzu mezi nimi. Vždy z legálního trhu zmizí peníze (či jakékoliv jiný statek), které byly vládou podhodnocené.

Ke zlatu se lidi vrací vždy, kdy přestanou věřit symbolickým a jiným zákonným platidlům. Proto vládám dělá zlato problémy a bojí se ho. Omezuje jejich možnosti vyrábět peníze z ničeho. A oni ho právě označují za přežitek a fetiš.

Další funkce peněz, ačkoliv jsou významné, už jsou sekundární. Jsou hlavně prostředkem směny a jejich použití je jedním z předpokladů pro fungování složité společnosti neboť **zásadně usnadňují dělbu práce a umožňují použití ekonomické kalkulace**. Pokud statek začne být používán jako peníze, jeho cena stoupne ve shodě s hodnocením nabízejících a poptávajících, pokud přestane, tak cena klesne.

## I.9 Záhadný zisk jako motivace jednání

Stále slyšíme slova „hanebný zisk“, „ziskuchtiví“ kapitalisté a spekulanti. Co to je vlastně tak nenáviděný zisk? Z hlediska jednání člověka, který vlastně usiluje o změnu stav z méně vyhovujícího stavu k více vyhovujícímu stavu je zisk úspěšné jednání. Člověk je potom šťastnější. Pokud ale nedosáhne úspěchu, nebo dokonce jeho stav je horší než kdyby vůbec nejednal, pak utrpěl ztrátu, která je bolestivá. Každý člověk jedná, pokud má naději na zlepšení svého stavu.

Pokud například hřměl bývalý ministr zdravotnictví pan Ráth, jak je třeba neziskové nemocnice, pak jen chce nemocnice neúspěšné. Kdybychom je neměli, uděláme lépe. Odčerpávají prostředky na další nejnaléhavější potřeby lidí dosud neuspokojených. Zřejmě pojem zisku získá negativní konotaci v souvislosti s penězi. To souvisí s nepochopením toho, co jsou peníze, k čemu slouží a jak napomáhají koordinovat produkci služeb v oblasti, kde jednající lidé neprodukují pro sebe ale pro směnu. O tom více v bodě 7)

Pokud řekneme lidem, aby nejednali pro zisk, pak najednou neví, co vlastně mají dělat a nakonec se jim musí úplně vše přikázat. Proto je nebezpečný jakýkoliv násilný zásah do jednání lidí různými diktátory, kteří nejsou v jejich situaci a myslí, nemohou znát jejich problémy a nemohou znát, co jsou ochotni obětovat k dosažení svých cílů. Lidé potom nedosahují svých cílů, nemají zisky ze svého jednání a jsou nešťastní. Vždy zchudnou, pokud někdo zabrání, aby dosáhli úspěchu.

Jak to funguje dle pana Rátha? Ziskuchtivý majitel (a pan Ráth nechce být úspěšný, když se od ziskuchtivých lidí distancuje?) vyvede „hanebné“ zisky sebrané od nebohých pacientů někam mimo zdravotnictví. To je ale hrubé nepochopení nebo spíše lež. O tom je napsáno už u omylu 1)

Při směnách musí mít zisky obě strany. Jinak ke směně nedojde, pokud účastníci jsou svobodní. Potom zisky vyjadřují i to, jak hodně jsem pomohl druhé straně. Pokud mám velký zisk, asi mě druhá strana tak potřebuje, že přeplatí ostatní zájemce o mou službu. V celku společnosti to znamená, že má služba je vzácná a nestačí pro všechny zájemce. Objevil jsem řešení nouze mnohých lidí. Dosáhl jsem mnohem víc, než jsem obětoval při produkci mé služby. Ale spekulující lidé se toho brzo všimnou a začnou nabízet stejnou nebo podobnou službu. Jsou motivováni jen ziskem. Pro mě je stále těžší najít zákazníka a musím s cenou dolů. Cenu budu snižovat tak dlouho, až náklady začnou snižovat očekávaný zisk. A potom se rozhodnu pro vyvedení svého zisku do jiného oboru, který je pro ostatní vzácný a dle zvyšující se jeho ceny evidentně žádanější než co dosud nabízím. To poznám na tom, že mi zaplatí tak, abych získal očekávaný zisk. Ti nejchytivější kupci pomohli svou vysokou nabídkou, aby časem byla daná služba dostupná i pro „chudší“, to jest méně chtivé kupce. Tedy v případě nemocnic by majitel při velkém zisku své zisky vyvedl do oboru málo ziskových? Měl by právo je utratit třeba jen pro sebe. Ale tím podpoří řešení jiných problémů. Nedělá nikdy nic špatně. Naopak, zisky motivují ostatní, aby se na nich podíleli, a tedy převádí úspory vytvořené jinde do zdravotnictví. Komu tedy ziskovost nemocnic vadí? Jen socialistům a jiným závistivcům. Na podnikatelském zisku je zajímavé, že vzniká vlastně z ničeho. Vzniká jenom z hlediska zákazníků objevením lepšího uspořádání již vyrobené nebo poskytnuté služby. Bojovat proti ziskům je boj za to, aby se sice pořád vyrábělo a přesto nikdo nic nesehnal, když něco potřebuje.

## I.10 Tvrzení: „Ekonomiku táhne spotřeba spotřebitelů“

Tímto tvrzením začínají často hlubokomyslné úvahy politiků, ekonomů a novinářů o nutnosti zvýšení spotřeby, aby se nastartoval růst ekonomiky. Dokonce se při hlubší analýza ukáže, že toto tvrzení vychází ze stejných představ jako teorie vykořisťování Johanna Karla Rodbertuse a Karla Marxe. Je jen otázka, zda ten, kdo tvrdí, že ekonomiku táhne spotřeba spotřebitelů, není myšlenkově blízko Marxovi i jinak.

Krásné a jasné vysvětlení lze najít pomocí teorie kapitálu Mengera, Böhm-Bawerka, Misese a Hayeka. Protože podrobnější vysvětlení přesahuje rozsah tohoto krátkého upozornění na nejběžnější, a přitom fatální, ekonomické omyly. Tedy zkusím velmi stručně shrnout teorii kapitálu. Ekonomické statky lze rozdělit do řádů, které se odlišují dle toho, jestli jsou už přímo určeny ke spotřebě – spotřební statky či statky prvního řádu či současné statky, anebo jestli statky slouží pro produkci statků bližších spotřebě zvané výrobní statky či budoucí statky a potom jejich řád určuje, jak daleko jsou od spotřebního statku z hlediska výroby. Uvažujeme oddělení stupňů či mezikroků výroby směnnou na trhu a nikoliv technologickými aspekty. Je třeba počítat s tím, že i zde záleží na posouzení jednotlivce. Pro někoho je např. rohlík statkem vyššího řádu a pro někoho už spotřebním statkem. i odpad po spotřebě se může stát statkem vyššího řádu.

Tvrzení, že ekonomiku táhne spotřeba spotřebitelů, by platilo pouze jako metafora toho, že musíme jednat, abychom dosáhli svých individuálních cílů. Nikdy ale nemůže být důvodem pro masivní manipulace s trhem, jako to dělají dnešní všemocné vlády, centrální banky a parlamenty či diktátoři. Ve vyspělé ekonomice je jen nepatrná část produkce a směny týká spotřebních statků. Většina peněz je vynakládána na nákup výrobních statků. Proto zvýšená spotřeba spotřebních statků nepodpoří výrobu. Ukazuje se, že naopak. Čím více by se vynakládalo na přímou spotřebu, tím méně by se mohlo vynakládat na výrobní statky neboli budoucí statky jinak nazývané kapitálové. Akumulace kapitálových statků by ustala a jejich zásoba by se začala snižovat. Tím menší by byla mezní produktivita práce a tím větší by byl nedostatek. Pokud by to nadále pokračovalo, pak by zůstal jen výroba pro spotřebu – autarkické hospodářství rodin a tlup jako v dávném pravěku. Jenže žádná vysněná „idylka“ tohoto druhu by nestačila vzniknout a nikdy v minulosti neexistovala. Sociální boj o prostředky by zničil nejen většinu lidské populace, ale zničil by i vhodné přírodní zdroje pro život v civilizaci.

Co vlastně „táhne ekonomiku“? Jen a pouze potřeby jednotlivců. Potřeby mohou uspokojit pouze prostředky a ty jsou z povahy skutečnosti vždy vzácné a tedy vždy a stále vyžadují ekonomické jednání (zvané lidově „ekonomika“).

## I.11 HDP je měřítkem úspěchu

Z předchozího bodu zjistíme, že měřítko „hrubý domácí produkt“ není měřítkem, který by vypovídal něco smysluplného. Sčítá jablka s bramborami. Sčítá penězi vyjádřené ceny nebo jejich nějaké úřední odhady současných i budoucích statků. HDP nebere v potaz čas a individuální časové preference při tvorbě cen. Také vychází z historických událostí a nijak to nemůže ukázat na budoucí neznámá historická fakta. HDP vychází různě podle několika arbitrárních metod, nevychází ze žádné logické teorie. Je to zoufalý pokus plánovačů chování nesvobodných lidí se něco dovědět o stavu hospodaření. Tuto informaci trh nabízí zadarmo svým stavem, který je vyjádřený tržními cenami všech statků v daném okamžiku. HDP potřebují jen ti, co stále společnost lidí chápou jak úřad. Např. Lenin chtěl mít společnost podobnou poštovnímu úřadu. Další komplikací pro získání nějaké smysluplné informace je neustále zmenšování hodnoty peněz úvěrovou expanzí, kdy nelze nikdy odhadnout rychlost působení této změny na ceny statků v čase a v místě.

Aplikace HDP pro určování stavu hospodářského cyklu je neúčinná. Zde by bylo lepším kritériem analýzy poměrů cen mezi statky sousedních řádů v celém intervalu od statků nejvyšších řádů ke spotřebním. Tato metoda se ale nepoužívá, neboť se všeobecně nezná, nebo spíše neuznává, teorie kapitálu.

## I.12 Problém obchodní bilance

Ekonomy i politiky je často uvažováno o obchodní bilanci státu. Od dob pana Bastiata už k tomu není co dodat. Chybné ekonomické úvahy a chybná metodika „měření“ obchodní bilance státu vedla pana Bastiata k závěru, který měl ukázat nesmyslnost takto měřené veličiny, že nejlepší by bylo, aby každá loď, vagón či kamion byl hned po opuštění hranic zničen, pak by byla ideální obchodní bilance státu.

K jeho úvaze můžeme doplnit, že v pouze jediném případě má smysl hovořit o obchodní bilanci a lze jí smysluplně „měřit“. Je to obchodní bilance jednotlivce a jeho rodiny či společnosti, kterou vlastní. Bilance obchodních bilancí jiných, arbitrárně zvolených, skupin nemá smysl. Snad jsou pro někoho zajímavá (např. obchodní bilance všech zelinářů v Praze), ale čím je větší uvažovaná skupina tím více se blíží (pokud se opravdu nepodvádí s daty jako tam, kde je úvěrová expanze) k dokonale „vyrovnané obchodní bilanci“. Limitní skupinou je tedy všichni lidé na Zemi. Tento limitní výběr skupiny pro sledování tohoto údaje ukáže nesmyslnost sledování obchodní bilance pro hlubokomyšlné úvahy skutečných i teoretických plánovačů společnosti.